

บทบาทและปัจจัยที่เอื้อให้ศิลปินหญิงในสังคมไทย*

THE ROLES AND FACTORS OF FEMALE ARTISTS IN THAI SOCIETY

ปัทมา โขษิตเกษม

Pattima Khositkhaseam

จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า

Chakapong Phaetlakfa

กิตติกรณ์ นพอุดมพันธ์

Kittikorn Nopudomphan

อริพัทธ์ วิจิตสถิตรัตน์

Atipat Vijitsatitrat

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand.

E-mail: pattiyaya07@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและปัจจัยที่เอื้อให้ศิลปินหญิงในสังคมไทย และเพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมศิลปินหญิงให้เป็นที่ยอมรับในสังคมไทย การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดหยินหยาง

ผลการวิจัยพบว่า

ศิลปินหญิงมีบทบาทตามสถานภาพในสังคมไทย ได้แก่ ศิลปิน ครูสอนศิลปะ และนักเขียน ศิลปินหญิงมีบทบาทอย่างชัดเจนในการแสดงผลงานศิลปะสะท้อนสังคมตั้งแต่ปี 2500 ถึงปี 2561 ในงานวิจัยได้ศึกษาบทบาทศิลปินหญิงด้านทัศนศิลป์จำนวน 5 คน ได้แก่ ลาวัญย์ อุปอินทร์, กัญญา เจริญศุภกุล, ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจ, อารยา ราษฎร์จำเริญสุข และสมบูรณ์ พวงดอกไม้ ศิลปินสะท้อนความคิดจากผลงานศิลปะต่อสังคมตามแนวคิดหยินหยางอย่างสมดุล เป็นความคิดสองด้านที่ศิลปินปรับใช้ในการสร้างสรรค์ ได้แก่ หลักวิชา-ความคิด,

* Received 12 December 2018; Revised 17 May 2019; Accepted 17 May 2019.

ชาตินิยม-จิตนิยม, ศักดิ์ธรรม-ศรัทธา, ความต้องการ-ความจำเป็น และความมุ่งมั่น-ความสุนทรีย์ และปัจจัยที่เอื้อให้เป็นศิลปินหญิง ได้แก่ ด้านสังคม ด้านครอบครัว ด้านการศึกษา และด้านบุคลิกภาพของศิลปิน แนวทางการส่งเสริมศิลปินหญิงให้เป็นที่ยอมรับในสังคมไทย ได้แก่ 1) สถานศึกษาส่งเสริมการศึกษาศิลปะแก่นักเรียนนักศึกษา และดำเนินการกิจกรรมทางศิลปะ เช่น การจัดแสดงผลงานศิลปะ การประกวดผลงานศิลปะ การให้รางวัลยกย่องนักเรียนนักศึกษาที่มีความสามารถทางศิลปะ 2) หน่วยงานสนับสนุนเกี่ยวกับศิลปินควรส่งเสริมให้ศิลปินหญิงมีบทบาทในสังคม ได้แก่ การแสดงผลงานศิลปะต่อสังคมตามโอกาสต่าง ๆ การพัฒนาความรู้และความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ศิลปินหญิงอย่างต่อเนื่อง การให้รางวัลผลงานสร้างสรรค์แก่ศิลปินหญิง และการผลักดันให้ได้รับรางวัลอย่างเท่าเทียมกับศิลปินชาย

คำสำคัญ: บทบาทศิลปินหญิง, ปัจจัยที่เอื้อให้เป็นศิลปินหญิง, ศิลปินหญิงไทย, แนวคิดหยินหยาง

Abstract

This research aims to study the roles and factors that promote to be female artists in Thai society and to propose the ways to promote female artists to be accepted in Thai society. This is a Qualitative research the research tools used to collect data are documents and in-depth interviews. Yin Yang concept is employed to analysis the data.

Research result:

Female artists play a role in the Thai society such as artists, teachers, and writers, and women artists have played a prominent role in the art performance to reflect the society from 2500 to 2561. This research investigates the roles of five female artists including, Lawan Upa-in, Kanya Charoensupkul, Sriwan Janhuttakarnkit, Araya Rasdjarmreansook, Somboon Phoungdorkmai. They have reflected the ideas from art works by using the concept of balanced yin-yang to society. This concept refers the two opposing ideas that the artist uses in their

creative works including the subject concept - the thought, the nationalism - the spirituality, the truth - the faith, the need - the necessity and determination - aesthetics as well as the factors that promoted to be a female artist are the family, the society, the education and the maturity of the artist. Guidelines for promoting female artists to be accepted in Thai society are as follows: 1. the educational institute promotes art education for students and conducts artistic activities such as art exhibitions, art contest and awards 2. Artistic supporting organizations should continuously encourage female artists to play an important role in Thai society such as art exhibitions, social events, knowledge, thinking development, and creative award for female artist and push forward female artists to equally receive reward like male artists.

Keywords: Role, Female artist, Female promoter, Thai female artist, Yin-Yang concept.

บทนำ

การศึกษาวิจัยบทบาทผู้หญิงในสังคมไทย บทบาทของความเป็นศิลปินหญิงในสังคมไทยที่เมื่อมองผ่านปรากฏการณ์แสดงผลงานศิลปะในสังคม พบว่า มีศิลปินหญิงที่แสดงผลงานอย่างต่อเนื่องมีอยู่จำนวนน้อยมาก เมื่อเทียบกับศิลปินชาย บทบาทความเป็นศิลปินหญิงในสังคมไทยจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าปัจจัยที่เอื้อต่อการเป็นศิลปินหญิงนั้นคืออะไร ทำไมจึงมีศิลปินหญิงในสังคมไทยจำนวนน้อยในการแสดงงานสู่สาธารณะชน การศึกษามโนทัศน์ของมนุษย์เป็นการศึกษาถึงการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) ตามลักษณะทางสังคมมนุษย์และปัจเจกบุคคล ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม และมนุษย์ต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นลักษณะเฉพาะตนสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อให้ได้รับการยอมรับในสังคม นับว่าเป็นเป้าหมายของมนุษย์ในทุกสังคม บทบาทของบุคคลอาจมีมากกว่าหนึ่งด้าน ดังนั้นศิลปินจึงมีบทบาทต่อสังคมในด้านต่างๆ ตามสถานภาพ ได้แก่ ศิลปิน ครูศิลปะ นักเขียน กรรมการตัดสินงานศิลปะ เป็นต้น อีกประการหนึ่งถ้าพิจารณาในประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้หญิง การสร้างความสมดุลระหว่างความเป็น

หญิงและชาย ตามแนวคิดสตรีนิยมแบบหยินหยางที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมตะวันออก (กาญจนา แก้วเทพ, 2544) ก็จะพบว่าประเด็นที่นำศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของศิลปินหญิงในสังคมไทยที่มีคุณภาพระหว่างความเป็นหยินและหยางอย่างไร

หยินหยางเป็นแนวคิดที่ใช้ศึกษาถึงความแตกต่างของคู่ตรงข้ามที่สัมพันธ์กันอย่างสมดุล เพื่อเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนามนุษย์และสังคม บุคคลที่สามารถรับความแตกต่างของคู่ตรงข้ามจากบทบาทและสถานภาพได้อย่างสมดุลย่อมส่งผลให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และหากบุคคลในสังคมได้รับการส่งเสริมตามแนวคิดหยินหยางจะเป็นการสร้างโอกาสให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิต ในงานวิจัยนี้จึงได้นำแนวคิดหยินหยางเพื่อศึกษาบทบาทของศิลปินหญิงในสังคม และปัจจัยที่เอื้อให้เป็นศิลปินตามโครงสร้างสังคม เช่น ด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านครอบครัว และด้านบุคลิกภาพ การศึกษาศิลปินหญิงที่มีบทบาทในสังคมไทยด้านทัศนศิลป์ในงานวิจัยนี้ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ลาวัญย์ อุปอินทร์กัญญา เจริญศุภกุล, ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจ, อารยา ราชภูริจำเริญสุข และสมบุรณ์ พวงดอกไม้ การวิจัยบทบาทและปัจจัยที่เอื้อให้เป็นศิลปินหญิงจะนำไปใช้เป็นแนวทางเพื่อการศึกษา และส่งเสริมศิลปินหญิงด้านทัศนศิลป์และสาขาอื่น ๆ ให้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในสังคมไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาบทบาทและปัจจัยที่เอื้อให้เป็นศิลปินหญิงในสังคมไทย
2. ศึกษาแนวทางการส่งเสริมศิลปินหญิงให้เป็นที่ยอมรับในสังคมไทยแก่สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ด้านประชากร

ประกอบด้วย ศิลปินหญิง จำนวน 5 คน จากผลการศึกษางานศิลปะของศิลปินหญิงที่ปรากฏในสังคมไทยในช่วงเวลา พ.ศ. 2500 – พ.ศ.2561 โดยศิลปินทำงานศิลปะและแสดงผลงานอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ลาวัญย์ อุปอินทร์, กัญญา เจริญศุภกุล, ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจ, อารยา ราชภูริจำเริญสุข และสมบุรณ์ พวงดอกไม้

2. การเก็บข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

2.1 การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและวรรณกรรม เพื่อรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ตำรา หนังสือ วารสาร และบทความที่เกี่ยวข้องจากหอสมุดมหาวิทยาลัย แหล่งฐานข้อมูล อินเทอร์เน็ต งานวิจัยในประเทศไทยและต่างประเทศ

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามที่ไม่ได้เป็นโครงสร้างตายตัว โดยสัมภาษณ์ศิลปินหญิงเกี่ยวกับบทบาทและปัจจัยที่เอื้อให้ศิลปินหญิง

3. วิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เชิงอธิบายพรรณนาข้อมูลจากเอกสารและการวิจัยภาคสนามเชิงลึก ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล สรุปเนื้อหา โดยใช้แนวคิดหยินหยางในการวิเคราะห์ข้อมูล

หยินหยาง เป็นสภาวะเปรียบเทียบว่าทุก ๆ สิ่งล้วนไม่มีความสมบูรณ์เพียงด้านเดียว แนวคิดนิยามโดยใช้สิ่งที่เป็นคู่ตรงข้าม เช่น ขาวจะทำให้รู้ว่าดำเป็นอย่างไร หรือมีดจะทำให้รู้ว่าสว่างเป็นอย่างไร เป็นความแตกต่างที่สัมพันธ์กัน มนุษย์ที่ใช้ความคิดสองด้านอย่างสมดุลส่งผลให้เป็นบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์เป็นเลิศ และการศึกษาหลักตามแนวคิดหยินหยางเป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมบุคคลให้เป็นศิลปิน (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2547)

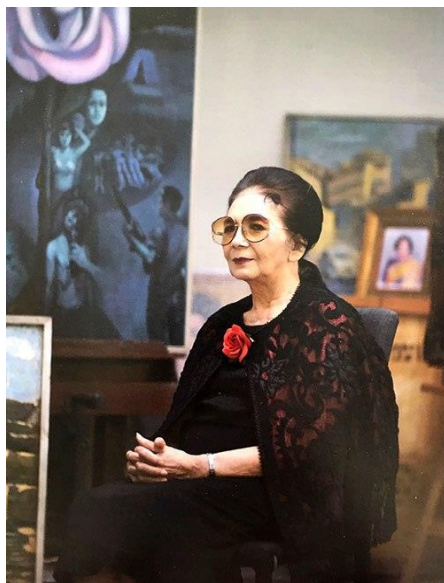
หยาง เป็นสภาวะการเปรียบเทียบให้เป็นสิ่งที่แข็ง ได้แก่ ชาย บวก แสงสว่าง ดวงอาทิตย์ ก้าวร้าว ขวามองซีกซ้าย สำนึก เหตุผล ฤดูร้อน เป็นต้น

หยิน เป็นสภาวะการเปรียบเทียบให้เป็นสิ่งที่อ่อน ได้แก่ หญิง ลบ มือ ดวงจันทร์ ยอมจำนน ซ้าย มองซีกขวา ไร้สำนึก ฤดูหนาว เป็นต้น

ผลการวิจัย

ลาวัณย์ อุปอินทร์

ภาพที่ 1 ลาวัณย์ อุปอินทร์

ลาวัณย์มีบทบาทในสังคมไทยประกอบด้วย 2 สถานภาพ ได้แก่ 1. ศิลปิน 2. ครูศิลปะ ดังนี้

1. ศิลปิน ลาวัณย์ทำงานศิลปะแสดงผลงานต่อเนื่องมาตลอดจนปัจจุบัน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500-พ.ศ.2561 ตลอดช่วง 6 ทศวรรษ ลาวัณย์มีความสามารถที่โดดเด่นเฉพาะในด้านการวาดภาพเหมือนบุคคล มีผลงานกว่า 200 ภาพ ลาวัณย์ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 โปรดเกล้าฯ ให้ถวายงานเขียนพระบรมสาทิสลักษณ์ และพระสาทิสลักษณ์พระบรมวงศานุวงศ์ ภาพติดตั้งที่ตำหนักราชวังต่างๆ ลาวัณย์เป็นศิลปินหญิงคนแรกของสังคมไทยที่ได้รับรางวัลศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะประจำปี พ.ศ. 2559 มีผลงานแสดงเดี่ยวและแสดงร่วม รวมทั้งการได้รับเชิญร่วมกิจกรรมทางศิลปะกับสถานศึกษาหน่วยงานและศิลปินในแวดวงศิลปะ

2. ครูสอนศิลปะ ลาวัณย์เป็นอาจารย์สอนศิลปะ ที่คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร ช่วงปี พ.ศ. 2502- พ.ศ. 2517 สอนรายวิชากายวิภาค ซึ่งเป็น

วิชาพื้นฐานลักษณะวิชาเป็นทฤษฎีถึงปฏิบัติของนักศึกษาและคณะมัณฑนศิลป์ช่วงปี พ.ศ. 2517-พ.ศ. 2539 จนเกษียณอายุราชการ (ลาวัญย์ อุปอินทร์, 2556)

การวิเคราะห์บทบาทศิลปินตามแนวคิดหินหยาง

การวิเคราะห์บทบาทของศิลปินหฺวงลาวัญย์ อุปอินทร์ตามแนวคิดหินหยาง คือ ศึกษาความเชื่อมโยงที่มีความสัมพันธ์ของคู่ตรงข้าม คู่ตรงข้ามในการศึกษานี้ ได้แก่ ความคิดในเชิงเหตุผลกับความคิดที่เป็นความคิดฝัน ความคิดที่เป็นเหตุผลนั้นเป็นหยาง ส่วนความคิดที่เป็นความคิดฝันเป็นหยิน แนวคิดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นจากภาพเขียนของลาวัญย์ อาทิ ภาพเขียนที่แสดงให้เห็นถึงการทำงานที่มากกว่า 200 ภาพ เช่น ผลงานจิตรกรรมสีน้ำมันบนผ้าใบ พระบรมสาทิสลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปี พ.ศ. 2553 และผลงานภาพเหมือนอื่น ๆ เป็นภาพที่สะท้อนหลักของเหตุผลผ่านการทำงานแบบหลักวิชา ที่ให้ความเคร่งครัดกับเรื่องของเหตุผลทางศิลปะที่รวมตัวกันเป็นความงามเป็นแบบแผน ศิลปะที่ใช้กระบวนการทำงานศิลปะแบบหลักวิชาสะท้อนวิธีคิดที่เป็นหยาง ศิลปะที่เป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก การหยั่งรู้ ภาพในสมองสะท้อนวิธีคิดที่เป็นหยิน ชัดเจนในผลงานภาพเขียนคนเหมือนของลาวัญย์ ในทางตรงข้ามลาวัญย์ได้สร้างสมดุลในตัวเองจากการพบงานสร้างสรรค์ที่เป็นหยินผ่านผลงานของตนเอง เช่น ผลงานชื่อ ไข่มุก ปี พ.ศ. 2505 เป็นผลงานที่สร้างสรรค์จากเหตุการณ์ในชีวิตจริงที่เกิดจากความฝันของตนเองขณะที่ป่วยมาก ฝันเห็นผู้หญิงชุดสีขาว สวย มอง และส่งยิ้มให้อยู่ข้างเตียงนอนพร้อมด้วยสิ่งลึกลับเคลื่อนไหวอยู่รอบ ๆ ด้าน ตื่นรู้สึกประหลาดใจกับสิ่งที่เห็นในความฝันจนหลับไป พอหายป่วยจึงเขียนภาพตามเหตุการณ์ในความฝันนั้นไว้ จากเรื่องราวดังกล่าวสะท้อนทางจิตวิทยา สะท้อนถึงลักษณะของการหยิบจับเอาสิ่งที่เป็นความฝันออกมาเขียนเป็นภาพเขียนถ่ายทอดอย่างงดงาม กระบวนการดังกล่าวนี้จะเห็นคู่ตรงข้ามระหว่างความคิดเชิงความมีเหตุผลและความคิดที่มีคุณภาพอย่างลงตัว

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ในกระบวนการสร้างสรรค์ของลาวัญย์ อุปอินทร์ได้สะท้อนลักษณะคุณภาพทั้งหยินและหยางอย่างลงตัว (ลาวัญย์ อุปอินทร์, 2560)

กัญญา เจริญศุภกุล

ภาพที่ 2 กัญญา เจริญศุภกุล

กัญญา มีบทบาทในสังคมไทย 2 สถานภาพ ประกอบด้วย 1. ศิลปิน 2. ครูศิลปะ ดังนี้

1. ศิลปิน กัญญามีผลงานเป็นที่รู้จักในสังคมไทยเป็นการแสดงเดี่ยวและแสดงกลุ่ม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520- พ.ศ. 2561 (ปีปัจจุบัน) ผลงานสร้างสรรค์ศิลปะของกัญญามีความหลากหลาย ได้แก่ Monoprint, Silkscreen และ Lithograph รวมทั้งจิตรกรรม สื่อผสม ศิลปะจัดวาง ผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นตลอดช่วง 4 ทศวรรษมีจำนวนกว่า 900 ชิ้น ผลงานศิลปะที่สะท้อนสังคม ได้แก่ ผลงานสะท้อนการเมือง เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ได้แก่ ชุด “ธง : พฤษภา 2535”, ผลงานศิลปะสะท้อนปัญหาทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ผลงานชุด Cocoon (ดักแด้) และ ผลงานศิลปะสะท้อนจิตวิญญาณ ชุด Statement (ถ้อยความ) 2529 มีผลงานที่แสดงในปี ปัจจุบัน พ.ศ. 2561 ได้แก่ นิทรรศการเชิดชูเกียรติศาสตราจารย์เกียรติคุณกัญญา เจริญศุภกุล จัดที่มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

2. ครูสอนศิลปะ สอนวิชาศิลปะภาพพิมพ์ คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 จนเกษียณอายุราชการปี พ.ศ. 2550 กัญญามีบทบาทสำคัญต่อวงการศิลปะภาพพิมพ์ คือ เป็นผู้เริ่มฟื้นฟูการเรียนการสอนเทคนิคภาพพิมพ์ หินในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2534 จัดพิมพ์เอกสารวิจัย และการจัดพิมพ์ตำราภาพพิมพ์หิน ปี พ.ศ. 2556 กัญญาได้รับยกย่องดำรงตำแหน่งทางวิชาการเป็นศาสตราจารย์เกียรติคุณ สาขา

ทัศนศิลป์ ปัจจุบันยังเป็นอาจารย์พิเศษสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร (กัญญา เจริญศุภกุล, 2551)

การวิเคราะห์บทบาทศิลปินตามแนวคิดหินหยาง

การวิเคราะห์บทบาทของศิลปินกัญญา เจริญศุภกุล ตามแนวคิดหินหยาง คือ การศึกษาความเชื่อมโยงที่มีความสัมพันธ์ของคู่ตรงข้าม คู่ตรงข้ามในการศึกษานี้ ได้แก่ ความคิดในการทำงานศิลปะในเชิงชาตินิยมกับความคิดในเชิงจิตนิยม ความคิดในเชิงชาตินิยมเป็นหยาง ส่วนความคิดในเชิงจิตนิยมนั้นเป็นหยิน แนวคิดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นจากการศึกษาผลงานของกัญญาที่สะท้อนสังคมจากผลงานจำนวน 900 กว่าชิ้น ผลงานความเป็นชาตินิยมในงานศิลปะที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองในสังคมไทยปี พ.ศ. 2535 หรือเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ อาทิ ผลงานชุด จิตรกรรมสื่อะคริลิค และภาพพิมพ์โมโนพรี้น ชื่อผลงาน ธง พฤษภาคม 2535 เพื่อแสดงถึงการปฏิเสธต่อการใช้ความรุนแรงของรัฐบาลต่อประชาชน สอดคล้องกับแนวคิด กำจร สุนพงษ์ศรี กล่าวว่า ศิลปินที่มีอุดมคติทางการเมือง เน้นความสำคัญของชาติ ถือว่าชาติต้องมีอยู่ และสำคัญต่อชีวิตทุกคนทุกกลุ่มต้องถือผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ ศิลปินจึงเสนองานศิลปะที่นำความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองมาสอดแทรก สร้างสรรค์งานขึ้นตามอุดมคติของศิลปินไม่ได้สร้างสรรค์จากคำสั่งของผู้บริหารบ้านเมือง (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2559) ชัดเจนในผลงานชุด ธง พฤษภาคม 2535 ในทางตรงกันข้ามกัญญาได้สร้างสมดุลในตัวเองจากผลงานสร้างสรรค์ที่เป็นหยินในเชิงจิตนิยมผ่านผลงานศิลปะ เช่น ผลงานที่สะท้อนจิตวิญญาณ ในปี พ.ศ. 2530 ชื่อ ผลงานชุด Statement (ถ้อยความ) เป็นผลงานภาพพิมพ์หิน และจิตรกรรมหมึกดำ ที่ศิลปินได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนานิกายเซน บันทึกการสร้างดุลยภาพในจิตใจที่เกิดขึ้นพร้อมกับความพยายามสละปลดปล่อยข้อสงสัยที่ปราศจากคุณ และกำจัดความไร้สาระให้สิ้นไป ผลงานสะท้อนถึงความสงบนิ่งทางจิตใจ สอดคล้องตามแนวคิดของด้านจิตนิยม เรื่องอัมมัตติกญาณ (การรู้เอง) ส่งผลให้ศิลปินเกิดการสร้างสรรค์งานศิลปะระดับสูง ปรากฏชัดเจนในผลงานชุด Statement ของกัญญา จากกระบวนการดังกล่าวนี้ จะเห็นคู่ตรงข้ามระหว่างความคิดเชิงความเป็นชาตินิยมและจิตนิยมที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงสองด้านอย่างมีดุลยภาพ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ในกระบวนการสร้างสรรค์ของกัญญา เจริญศุภกุลได้สะท้อนลักษณะดุลยภาพทั้งหยินและหยางอย่างลงตัว (กัญญา เจริญศุภกุล, 2561)

ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจ

ภาพที่ 3 ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจ

ศรีวรรณมีบทบาทในสังคมไทย 2 สถานภาพ ประกอบด้วย 1. ศิลปิน 2. ครูศิลปะ ดังนี้

1. ศิลปิน ศรีวรรณ มีผลงานศิลปะในสังคมไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526-พ.ศ.2561 ช่วงเวลากว่า 3 ทศวรรษ มีผลงานสร้างสรรค์ขึ้นมากกว่า 1,000 กว่าชิ้น (หลายเทคนิค) ได้แก่ ภาพพิมพ์ จิตรกรรม เซรามิค และวัสดุตามท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ และสื่อต่าง ๆ เช่น กระดาษ ผ้า แสตมป์ เป็นต้น ผลงานศิลปะสะท้อนสังคมไทย ได้แก่ ผลงานศิลปะสะท้อนธรรมชาติ เช่น ผลงานชื่อ ภาวนา (ค.ศ. 2012), พระพุทธรูปสี่รอย (ค.ศ.2015) และตำนานดอยสะเก้ง (ค.ศ. 2013), ผลงานศิลปะเพื่อสะท้อนธรรมชาติ เช่น ผลงานชื่อ พลังธรรมชาติ (ค.ศ. 2013), บรรยากาศ (ค.ศ. 2013) และวัดเจติยหลวง (ค.ศ. 2010) และผลงานสะท้อนสังคม ได้แก่ ผลงานชุดโลกียะ-โลกุตระ (พ.ศ. 2553) นอกจากนี้ปี พ.ศ. 2558 ศรีวรรณได้ก่อตั้งและดำเนินงานหอศิลป์ชื่อ ศรีดอนมูลอาร์ตสเปซ ตั้งอยู่ที่ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งเรียนรู้และเผยแพร่ผลงานศิลปะแก่ชุมชน ปี พ.ศ. 2561 ศรีวรรณได้รับเลือกเป็นตัวแทนศิลปินไทยร่วมงานศิลปะระดับสากล ในงานเทศกาลศิลปะ (Bangkok Art Biennale) จัดขึ้นที่กรุงเทพฯ ประเทศไทย

2. ครูศิลปะ ศรีวรรณเป็นอาจารย์สอนศิลปะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520-พ.ศ. 2552 สอนหลายสถาบัน ได้แก่ ปี พ.ศ. 2520 อาจารย์แผนกศิลปกรรม วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา

วิทยาเขตนครราชสีมา, ปี พ.ศ. 2523 – พ.ศ. 2531 อาจารย์แผนกศิลปกรรม วิทยาลัยช่างศิลป์, ปี พ.ศ. 2532-พ.ศ. 2539 อาจารย์ภาควิชาจิตรศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และปี พ.ศ. 2539-พ.ศ. 2552 อาจารย์ในภาควิชาศิลปะจินตทัศน์ คณะศิลปกรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยได้ลาออกก่อนเกษียณ 2 ปี (ขณะอายุ 58 ปี) ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ รองศาสตราจารย์ สาขาภาพพิมพ์ เมื่อออกจากการเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยแล้ว ศีวรรณได้ใช้สถานที่คือ หอศิลป์ดอนมุลอาร์ต เป็นสถานที่สอนศิลปะ จัดกิจกรรมทางศิลปะแก่หน่วยงานผู้สนใจ นักเรียน นักศึกษาใช้สำหรับเรียนรู้ และปฏิบัติงานศิลปะ

ผลการวิเคราะห์บทบาทศิลปินตามแนวคิดหยินหยาง

การวิเคราะห์บทบาทของศิลปินหญิง ศีวรรณ เจนหัตถการกิจ ตามแนวคิดหยินหยาง คือ การศึกษาความเชื่อมโยงที่มีความสัมพันธ์ของคู่ตรงข้าม คู่ตรงข้ามในการศึกษานี้ ได้แก่ ความคิดในเชิงสังขธรรมกับความคิดในเชิงความศรัทธา ความคิดในเชิงสังขธรรมเป็นหยางส่วนความคิดในความศรัทธานั้นเป็น หยิน แนวคิดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นจากผลงานของศีวรรณที่สะท้อนสังคมจำนวนมากว่า 1,000 ชิ้นจากหลายเทคนิค ผลงานศิลปะสะท้อนสังคมด้านสังขธรรม ศีวรรณสร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ. 2550-พ.ศ. 2553 อาทิ ผลงานชื่อชุด จารึกสยาม โลภียะ-โลกุตระ สร้างสรรค์ด้วยเทคนิคหลากหลาย เช่น เซรามิคและจิตรกรรมสีน้ำมันบนผ้าใบ จากความตั้งใจทำหน้าที่ศิลปินต่อสังคม เนื่องจากสังคมไทยเกิดความวุ่นวายเกิดความไร้เสถียรภาพ ไม่มั่นคงทางจิตใจ ต้องการสะท้อนถึงสภาวะอารมณ์ของมนุษย์ดิบ เร่าร้อน (โลภียะ) ของมนุษย์และทางสมณะสงบเย็น (โลกุตระ) เป็นการปะทะกันเป็นความคิดคู่ขนาน ให้ผู้ชมสัมผัสและเลือกใช้ชีวิตในอนาคต ในการสร้างสรรค์ผลงานแนวคิดได้จากการนึกถึงบรรพชนกับการจารึกและวาดจิตรกรรมปริศนาธรรมต่าง ๆ ลงบนฝาผนังโบสถ์ วิหาร สอดคล้องกับแนวคิดของอารี สุทธิพันธ์ กล่าวว่า ผลงานสร้างสรรค์ที่แสดงให้เห็นถึงผลบุญ ความเห็นอกเห็นใจ ความเหลื่อมล้ำต่ำสูง หรือความทะเยอทะยานในความเชื่อมั่นตนเอง เป็นงานที่มุ่งประโยชน์ต่อความสุขทางใจที่จำเป็นในสังคม ศิลปะในวัดเป็นแหล่งเรียนรู้สังขธรรม เป็นทุกสิ่งทุกอย่างแก่ชุมชน ศิลปินแสดงออกเพื่อเป็นประโยชน์ทางศาสนาโดยสอนสังขธรรมของชีวิต (อารี สุทธิพันธ์, 2539: 54) ชัดเจนในผลงานสะท้อนจากสังขธรรม ชุด จารึกสยาม โลภียะ-โลกุตระ ในทางตรงข้ามศีวรรณได้สร้างสมดุลในตัวเองจากงานสร้างสรรค์ที่เป็นหยิน ในผลงานชุด ธรรมะ

ธรรมชาติ ธรรมดา ปี พ.ศ. 2558 ศีววรรณสร้างสรรค์จากความคิดส่วนตัวกับการสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนัง ถวายเป็นพุทธบูชา ณ โบสถ์วัดป่ายาง วัดที่อยู่ใกล้กับที่อยู่อาศัย แร่งบันดาลใจมาจากถ้อยคำ “การทำงานคือการปฏิบัติธรรม” ของท่านพุทธทาส ศีววรรณมีความตั้งใจวาดรูปเพื่อพิจารณาร่างกาย สังขาร ความรู้สึก นึกคิด สอบอารมณ์ตัวเอง ทัศนภาพทางศิลปะ และสามารถขัดเกลาเอาสิ่งที่ไม่จำเป็นของมนุษย์ออกจากความคิดตนเองได้อย่างรวดเร็ว เป็นมนุษย์สิ่งที่ควรรู้คือเรื่องของสภาวะจิต การสร้างศิลปะของศีววรรณจึงเป็นสื่อแสดงให้เห็นถึงสภาวะจิตที่นุ่มรับ ซึ่งเป็นศิลปะสะท้อนความเชื่อในพุทธศาสนา ดังที่ปรากฏให้เห็นในผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังโบสถ์วัดป่ายาง ตั้งอยู่บนเขาจังหวัดเชียงราย พัฒนาเป็นแหล่งศึกษาธรรมะที่งดงามของชุมชน และทรงคุณค่าต่อชาวพุทธ จิตรกรรมฝาผนังเป็นการสร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยความศรัทธา ซึ่งศิลปินได้เขียนถวายเป็นพุทธบูชาจึงเป็นบุญกุศลอย่างแท้จริง กระบวนการดังกล่าวนี้จะเห็นคู่ตรงข้ามของความคิดสองทางระหว่างสัจธรรมและความศรัทธาที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงสองด้านอย่างมีดุลยภาพ (ศีววรรณ เจนหัตถการกิจ, 2560)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าในกระบวนการสร้างสรรค์ของศีววรรณ เจนหัตถการกิจได้สะท้อนลักษณะของดุลยภาพทั้งหยินและหยางอย่างลงตัว

อารยา ราษฎร์จำเริญสุข

ภาพที่ 4 อารยา ราษฎร์จำเริญสุข

อารยา มีบทบาทในสังคมไทย 3 สถานภาพ ได้แก่ 1. ศิลปิน 2. ครูศิลปะ 3. นักเขียน

1. ศิลปิน อารยาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ และแสดงผลงานเดี่ยวและกลุ่มอย่างต่อเนื่อง โดยได้มีบทบาทในสังคมไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2530–พ.ศ. 2561 ช่วงเวลากว่า 3 ทศวรรษ มีผลงานจำนวนมากแสดงในประเทศและต่างประเทศ ผลงานอารยามีความโดดเด่นมากเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิง ชีวิตกับความตาย และผลงานที่มีอารยากับหมาจรจัด ช่วงแรก ๆ อารยาสร้างสรรค์ผลงานภาพพิมพ์ด้วยแรงบันดาลใจจากความทรงจำจากชีวิตวัยเด็ก และความรู้สึกนึกคิดอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับเพศหญิง งานศิลปะที่สร้างสรรคขึ้นได้รับการยอมรับทั้งในประเทศและระดับสากล งานศิลปะหลังสมัยใหม่ของอารยามีความน่าสนใจ ได้แก่ ประติมากรรม และศิลปะจัดวาง งานศิลปะภาพเคลื่อนไหว และวิดีโอบันทึกการแสดงสดที่น่าเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับความทรงจำส่วนตัว ความสูญเสีย สถานภาพของผู้หญิงในสังคมชายเป็นใหญ่ และความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตและความตาย และปี 2561 อารยาได้แสดงผลงานนิทรรศการ “ศิลปินกำลังพยายามกลับไปเป็นนักเขียน” (จิรัฏฐ์ ประเสริฐทรัพย์, 2561)

2. ครูศิลปะ อารยาเป็นผู้ริเริ่มหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ (Master of arts programme in visual) และหลักสูตรศิลปบัณฑิต สาขาวิชาสหศาสตร์ศิลป์ (Bachelor of fine arts programme in multidisciplinary art) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การพัฒนาหลักสูตรทำให้มีจำนวนผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสามารถรับผู้เรียนได้ตามเป้าหมาย และนักศึกษาจะได้เรียนรู้การทำงานศิลปะที่มีกลวิธีที่หลากหลายขึ้น ส่งผลให้มีการทำงานศิลปะในรูปแบบที่สร้างสรรค์ตามยุคสมัย อารยาดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ และเกษียณอายุราชการไปเมื่อปี พ.ศ. 2560 แต่ยังคงสอนที่มหาวิทยาลัยเดิมซึ่งเป็นอาจารย์พิเศษจนปัจจุบัน อารยามีผลงานด้านการศึกษาศิลปะชื่อเรื่อง ประเด็นทัศนศิลป์ เป็นหนังสือเชิงวิชาการที่มีคุณค่าต่อแวดวงศิลปะ และด้านการศึกษาศิลปะ เพื่อใช้แสวงหาความรู้ และแบบอย่างในการพัฒนาผลงานศิลปะตามยุคสมัยของไทย

3. นักเขียน อารยามีบทบาทในการเขียนวรรณกรรม และผลงานวรรณกรรมจำนวนมาก ได้แก่ บันทึก ‘ผู้หญิงตะวันออก พ.ศ. 2536, คีนส์กลิ้งกามรส พ.ศ. 2543, (ผม) เป็นศิลปิน พ.ศ. 2548, ศิลปะกับถ้อยความ, วันใบไม้ร่วงของคนไกลบ้าน พ.ศ. 2551, รู้ กลับ กับ ศิลป์ พ.ศ. 2552, ผุดเกิดมาร่ำ ร่ำ พ.ศ.2561 และบทความในวารสาร มติชนสุด สัปดาห์, วารสารดิฉัน และจุดประกายกรุงเทพธุรกิจ บทบาทการเขียนวรรณกรรมของอารยาแสดงออกอย่างอิสระ ผลงานของอารยาส่วนใหญ่มีผลต่อความคิดทัศนคติที่เป็นข้อเสนอถึงความต่างใน

การปฏิบัติตนของผู้หญิงที่ผู้หญิงอาจเลือกและดำเนินชีวิตแบบที่ผู้หญิงต้องการอย่างไม่ต้องเก็บกตหรือถูกกำหนดจากสังคม (อารยา ราษฎร์จำเริญสุข, 2552)

ผลการวิเคราะห์บทบาทศิลปินตามแนวคิดหินหยาง

การวิเคราะห์บทบาทของศิลปินหญิง อารยา ราษฎร์จำเริญสุข ตามแนวคิดหินหยาง คือ การศึกษาความเชื่อมโยงที่มีความสัมพันธ์ของคู่ตรงข้าม คู่ตรงข้ามในการศึกษานี้ ได้แก่ ความคิดในเชิงความจำเป็นกับความคิดในเชิงความต้องการ ความคิดในเชิงความจำเป็นหยาง ส่วนความคิดในเชิงความต้องการนั้นเป็นหยิน แนวคิดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นจากผลงานของ อารยาที่สะท้อนสังคมมีจำนวนมากกว่า 900 ชิ้น หลายเทคนิค การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่สะท้อนความคิดเชิงความจำเป็นของศิลปินมีผลงานเกี่ยวกับผู้หญิงจำนวนมาก อาทิ ผลงาน “การท้องแก่วันของรองศาสตราจารย์วัยกลางคนผู้เป็นโสด” ศิลปินสะท้อนสังคมถึงสภาพความไม่เป็นอิสระต่อการดำเนินชีวิตของผู้หญิงในสังคมไทยต่างจากผู้หญิงในบ้านเมืองที่มีเสรีภาพ ในฐานะศิลปินหญิงจึงใช้ความคิดสะท้อนสังคมเป็นผลงานสร้างสรรค์จากความจำเป็น มีความชัดเจนในผลงาน “การท้องแก่วันของรองศาสตราจารย์วัยกลางคนผู้เป็นโสด” ในทางตรงข้ามอารยาได้สร้างความสมดุลในตัวเองอย่างมีคุณภาพจากผลงานที่สะท้อนชีวิตและความตายจากความคิดในเชิงความต้องการ เช่น ผลงานวิดีโอที่แสดง ชื่อ Conversation with death on life's first street 2552, สนทนากับความตายบนถนนสายแรกของชีวิต ผลงานชุดนี้มีที่มาจากการที่อารยาคิดถึงยายที่ล่วงลับไปแล้ว และความคุ้นชินกับการอยู่กับหุ่นปั้นที่สร้างขึ้นมาทำให้คิดว่าหุ่นปั้นก็ไม่มีชีวิตคล้ายศพ น่าจะทำงานกับศพได้ จึงทำงานชุดนี้ขึ้นมา อารยาทำงานศิลปะหลังสมัยใหม่หลายชุด การแสดงงานชุดเกี่ยวกับศพ (Performance Art) โดยเข้าไปอ่านหนังสือให้ศพฟัง และผลงานของอารยาหลายชิ้นสะท้อนให้เห็นความเหงา การมองตนเอง และความตาย (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2547) เป็นการทำงานศิลปะจากภาวะทางอารมณ์ความต้องการในการสร้างสรรค์ของศิลปิน ชัดเจนในผลงาน วิดีโอที่แสดง ชื่อ Conversation with death on life's first street 2552 ของอารยา กระบวนการดังกล่าวนี้ จะเห็นคู่ตรงข้ามระหว่างความคิดเชิงความเป็นจำเป็น และความต้องการที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงสองด้านอย่างมีคุณภาพ (อารยา ราษฎร์จำเริญสุข, 2561)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า กระบวนการสร้างสรรค์ของอารยา ราษฎร์จำเริญสุขได้สะท้อนลักษณะคุณภาพทั้งหินและหยางอย่างลงตัว

สมบุรณ์ พวงดอกไม้

ภาพที่ 5 สมบุรณ์ พวงดอกไม้

สมบุรณ์มีบทบาทในสังคมไทย ในฐานะศิลปินอิสระ ดังนี้

สมบุรณ์ในปัจจุบันคือ ศิลปินอิสระ มีผลงานศิลปะแสดงอย่างต่อเนื่องทั้งในและต่างประเทศ มีการแสดงผลงานเดี่ยวและกลุ่ม การแสดงกลุ่มเป็นที่รู้จักทั่วไป คือ ศิลปินกลุ่มกั้งหัน (พ.ศ. 2521- พ.ศ.2558) สมบุรณ์เคยเป็นครูสอนศิลปะในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ โรงเรียนไทยวิจิตรศิลป์ ควบคู่กับการเป็นศิลปิน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-พ.ศ. 2528 (เวลา 8 ปี) เป็นศิลปินอิสระจนปัจจุบัน ช่วงเวลา 4 ทศวรรษ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2521-พ.ศ. 2561 ผลงานศิลปะของสมบุรณ์เป็นผลงานจิตรกรรมสีน้ำ จำนวนกว่า 400 ชิ้น ได้แก่ ผลงานสร้างสรรค์ ชุด พู่กันกับการเดินทาง ผลงานจำนวนมากซึ่งคล้ายบันทึกด้วยภาพสีน้ำจากการเดินทางของสมบุรณ์ ได้แก่ นครวัด ประเทศกัมพูชา, ประเทศลาว, ประเทศเวียดนาม ยังมีการบันทึกเรื่องราวอื่น ๆ ได้แก่ เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยใช้เทคนิคผสม เช่น การแข่งขันจักรยาน Tour de France ที่ประเทศฝรั่งเศส, การเดินทางบนถนนเพื่อแสวงบุญ Saint Jacques de Compost Elle, หรือชีวิตการเดินทางของเพื่อน ส่วนมากผลงานของสมบุรณ์จะเน้นธรรมชาติ ดอกไม้ ความงดงามของทิวทัศน์ และผลงานส่วนหนึ่งที่สมบุรณ์ได้สร้างสรรค์แนวเหนือจริง จะมีอิสระในการทำงาน ได้แก่ เรื่องราวเกี่ยวกับ ผู้หญิง เด็ก ครอบครัว การเมือง หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับสังคม

เช่น อาหารมื้อเย็นของผู้ชายบนน้ำตาของผู้หญิง (พ.ศ. 2523), เหี่ยว (พ.ศ.2535), การเอาเปรียบผลประโยชน์ของคนอื่น (พ.ศ. 2523), ผู้หญิงกับสันติภาพ (พ.ศ. 2535) และมีผลงานสร้างสรรค์ที่สะท้อนประวัติศาสตร์ชุมชน ในปัจจุบันสมบุรณ์เขียนภาพริมคลองรังสิตประยูงศักดิ์ จังหวัดปทุมธานี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2561 จากความมุ่งมั่นที่จะบันทึกเรื่องราวริมคลองรังสิตดั้งเดิมไว้ ด้วยขณะกำลังถูกรื้อเพื่อปรับภูมิทัศน์ของภาครัฐ สมบุรณ์ปรารถนาให้ริมคลองคงความสวยงามไว้ในผลงานศิลปะจิตรกรรมสีน้ำเพื่อคนรุ่นหลังได้เห็นต่อไป (สมบุรณ์ พวงดอกไม้, 2548)

ผลการวิเคราะห์บทบาทศิลปะตามแนวคิดหยินหยาง

การวิเคราะห์บทบาทของศิลปินหญิงสมบุรณ์ พวงดอกไม้ ตามแนวคิดหยินหยาง คือ การศึกษาความเชื่อมโยงที่มีความสัมพันธ์ของคู่ตรงข้าม คู่ตรงข้ามในการศึกษานี้ ได้แก่ ความคิดในเชิงความมุ่งมั่นกับความคิดเชิงสุนทรีย์ ความคิดมุ่งมั่นเป็นหยาง ส่วนความคิดสุนทรีย์นั้นเป็นหยิน แนวคิดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นจากผลงานของสมบุรณ์ที่สะท้อนสังคมจากจำนวนผลงานจิตรกรรมมากกว่า 400 ชิ้น ผลงานสะท้อนแนวคิดจากความมุ่งมั่นของสมบุรณ์ อาทิ ผลงานศิลปะภาพเขียนบันทึกประวัติศาสตร์ชุมชนคลองรังสิตที่สมบุรณ์ใช้ความคิดในเชิงความมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์ผลงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จนถึงปี พ.ศ. 2561 ยังคงดำเนินการต่อไป สะท้อนว่าศิลปินนั้นมีภูมิหลังร่วมกับท้องถิ่นเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ ดีด้วย ทำให้มีความซาบซึ้งต่อถิ่นที่อยู่อาศัยเกิดประสบการณ์ การที่จะเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นจนสร้างสรรค์ได้ต้องใช้เวลาเรียนรู้ ฝึกฝน และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง (บุญเยี่ยม แยมเมือง, 2537) ปรากฏชัดเจนในผลงานศิลปะ ชุด ภาพเขียนบันทึกประวัติศาสตร์ชุมชนคลองรังสิตของสมบุรณ์ ในทางตรงข้าม ผลงานจิตรกรรมสีน้ำ ชุด พู่กันกับการเดินทางเป็นบันทึกการเดินทาง ผลงานภาพทิวทัศน์ เช่น หินยายที่เกาะสมุย (พ.ศ. 2541), น้ำไหลเขียวที่เทือกเขา Pyrenees ในประเทศฝรั่งเศส (พ.ศ. 2544), ฤดูหนาว ดอกไม้ในสวน (พ.ศ. 2543) สะท้อนถึงความสุนทรีย์ที่ได้พบเห็นและแสดงออกตามมุมมองของศิลปิน ประกอบด้วยผลงานภาพทิวทัศน์จำนวนมากของสมบุรณ์ บันทึกเป็นผลงานจิตรกรรม สะท้อนถึงความรู้สึกในความงามของทิวทัศน์จากการเดินทางของศิลปิน และชัดเจนถึงความคิดในเชิงสุนทรีย์ในผลงานจิตรกรรมสีน้ำชุด พู่กันกับการเดินทาง กระบวนการดังกล่าวนี้จะเห็นคู่ตรงข้ามระหว่างความมุ่งมั่น และความสุนทรีย์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงสองด้านอย่างมีดุลยภาพของศิลปิน (สมบุรณ์ พวงดอกไม้, 2559)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ในกระบวนการสร้างสรรค์ของสมบูรณ์ พวงดอกไม้ สะท้อนลักษณะคุณภาพทั้งหิณและหยางอย่างลงตัว

ปัจจัยที่เอื้อให้เป็นศิลปินที่ได้รับการยอมรับในสังคม

ปัจจัยที่เอื้อให้เป็นศิลปินหญิงประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านสังคม 2. ด้านการศึกษา 3. ด้านครอบครัว และ 4. ด้านวุฒิภาวะของศิลปิน ดังนี้

1. ด้านสังคม ศิลปินมีสังคมเป็นปัจจัยกำหนดให้สร้างสรรค์ผลงานตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ได้แก่ การบันทึกประวัติศาสตร์ การเมือง พิธีกรรม ความเชื่อ ส่งเสริมให้ศิลปินได้แสดงผลงานตามรูปแบบเหตุการณ์และกลุ่มศิลปินอาจจัดขึ้นมาเฉพาะกาลจะทำให้รูปแบบผลงานของศิลปินไปทิศทางตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มนั้น การสร้างสรรค์ของศิลปินที่มีการกำหนดตามกิจกรรมของสังคมในระดับชุมชนถึงระดับชาติ ได้แก่ การประมูล การจำหน่าย การประกวด การว่าจ้าง เทศกาล สนับสนุนให้ศิลปินสร้างสรรค์ผลงานอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการศึกษา ในสังคมไทยมีสถาบันการศึกษาศิลปะเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนแห่งแรกที่โรงเรียนเพาะช่างในสมัยรัชกาลที่ 6 สถานศึกษาด้านศิลปะทุกแห่งจะให้โอกาสต่อการเรียนรู้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง ไม่ได้จำกัดเพศในทุก ๆ สาขา โดยเริ่มต้นมีสถาบันศิลปะขึ้นระยะแรกของไทย พบว่ามีผู้หญิงที่ได้เข้าศึกษาวิชาศิลปะด้านทัศนศิลป์ในสถานศึกษาสำคัญของไทย มีองค์ความรู้และสามารถสร้างสรรค์ศิลปะตามแบบยุคสมัย พร้อมแนวคิดรูปแบบผลงานที่สะท้อนตัวตน สังคมและบริบทของศิลปิน ศิลปินหญิงมีโอกาสดำเนินการสนับสนุนและเป็นที่ยอมรับของสังคม

3. ด้านครอบครัว ครอบครัวเป็นหน่วยแรกในการหล่อหลอมให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมตามค่านิยม ความเชื่อ การศึกษา การประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตโดยวงจรชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ล้วนถูกกำหนดไว้ด้วยระบบภายในครอบครัวและเครือญาติโดยยึดรูปแบบการดำเนินชีวิตจากภายนอกตามสถานะทางครอบครัว ได้แก่ ค่านิยม ทัศนคติ ที่มีร่วมกันของบริบทครอบครัว การมีอาชีพเป็นศิลปิน จึงมีความท้าทายสำหรับผู้หญิงไทยมากศิลปินหญิงได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวหรือพ่อ และสามีที่อยู่ในแวดวงศิลปะทำให้ศิลปินหญิงพัฒนางานศิลปะของตนเองได้อย่างเต็มที่

4. ด้านวุฒิภาวะ เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาของผู้หญิง ในสังคมไทยผู้หญิงต้องขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคม ศิลปินหญิงจึงมีความรู้สึกรู้สึกมีความสัมพันธ์และการติดต่อกับสังคมของ

คนส่วนใหญ่ได้แก่ บุคคลแวดวงศิลปะ ที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำเนินชีวิตของผู้หญิงอย่างมั่นคง ปลอดภัย การมีความโอภาปราศรัยต่อกันในสังคมทำให้เกิดมิตรภาพกว้างขวาง ส่งผลให้เกิด การอุปถัมภ์โดยเฉพาะศิลปินจะมีหน่วยงาน ผู้สนับสนุนเพื่อให้มีพื้นที่การสร้างสรรค์และ แสดงผลงานใหม่ ๆ

อภิปรายผล

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ได้มีผลงานศิลปะของผู้หญิงปรากฏต่อสังคมไทยมา อย่างยาวนาน ผลการศึกษาพบว่าศิลปินหญิงที่ได้รับยกย่อง ให้ได้รับรางวัลศิลปินแห่งชาติ ของไทยมีเพียง 1 คน คือ ลาวัญย์ อุปอินทร์ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะทัศนศิลป์ ปี พ.ศ. 2559 (สุธิ คุณาวีวานนท์, 2561) ศิลปินหญิงที่มีผลงานแสดงอย่างต่อเนื่องและเป็นที่ยอมรับในสังคมไทย ในงานวิจัยนี้ ได้แก่ ลาวัญย์ อุปอินทร์, กัญญา เจริญศุภกุล, ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจ, อารยา ราชบุรุษจำเริญสุข และสมบุรณ์ พวงดอกไม้ บทบาทของศิลปินหญิงตามสถานภาพ คือ ศิลปิน ครูศิลปะ นักเขียน และมีบทบาทของศิลปินต่อสังคมด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับงานศึกษา ค้นคว้าของพัทยา สายหู ศึกษาบทบาทของศิลปินต่อสังคมประกอบด้วย ด้านประวัติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม ด้านศาสนา และด้านการเมือง (พัทยา สายหู, 2541) นอกจากนี้ศิลปินหญิงได้ เสนอผลงานที่เกี่ยวกับชีวิตบุคคล สภาพสังคม เครื่องแต่งกาย สถานที่พักผ่อน โดยพัฒนา ความคิดอย่างสร้างสรรค์อย่างหลากหลายในลักษณะเฉพาะตน และตามบริบทท้องถิ่นของ ศิลปิน และงานวิจัยของศิริขณา สว่างเนตร ศึกษาผลงานศิลปินหญิงพบว่าการสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปะของผู้หญิงที่โดดเด่น คือ การแสดงออกเฉพาะตน และแสดงออกทางศิลปะของผู้หญิง ด้วยประสบการณ์ของศิลปิน (ศิริขณา สว่างเนตร, 2545)

ปัจจัยสนับสนุนศิลปินตามโครงสร้างทางสังคม ประกอบด้วย ด้านการศึกษา ด้าน ครอบครั้ว ด้านสังคม และด้านบุคลิกภาพ ในงานวิจัยนี้ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดหยินหยางวิเคราะห์ ผลงานศิลปะของศิลปินหญิง พบว่าศิลปินมีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างสมดุล สอดคล้องกับงานศึกษาค้นคว้าของ วิรุณ ตั้งเจริญ เรื่องการเชื่อมโยงสัมพันธ์ของกระบวนการ หรือวิธีคิด “การรู้สองทิศทาง” (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2547) โดยสร้างความสัมพันธ์ของคู่ตรงข้ามที่ แตกต่างกัน เมื่อบุคคลปรับใช้อย่างสมดุลจะทำให้ประสบความสำเร็จและอยู่ร่วมกับผู้อื่นใน สังคมอย่างมีความสุข แนวคิดคู่ตรงข้าม หรือหยินหยางจากการศึกษาศิลปินหญิงได้แก่ เหตุผล-

ความคิด, เชิงชาตินิยม-จิตนิยม, สัจธรรม-ศรัทธา, ความจำเป็น-ความต้องการ และความมุ่งมั่น-ความสุนทรีย์ การปรับความคิดอย่างสมดุลส่งเสริมต่อการทำงาน และใช้ความคิดสร้างสรรค์อย่างไร้ขีดจำกัด มีผลให้ศิลปินเป็นที่ยอมรับในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง

แนวทางการส่งเสริมศิลปินหญิงให้เป็นที่ยอมรับในสังคมไทย ได้แก่ 1. สถานศึกษา ส่งเสริมการศึกษาศิลปะแก่นักเรียนนักศึกษา และดำเนินการกิจกรรมทางศิลปะ เช่น การจัดแสดงผลงานศิลปะ การประกวดศิลปะ และการให้รางวัลยกย่อง 2. หน่วยงานสนับสนุนเกี่ยวกับศิลปินควรสนับสนุนให้ศิลปินหญิงแสดงผลงานศิลปะต่อสังคมตามโอกาสต่าง ๆ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยการให้ความรู้แก่ศิลปินหญิง การให้รางวัลงานสร้างสรรค์แก่ศิลปินหญิงและการผลักดันได้รับรางวัลอย่างเท่าเทียมกับศิลปินชาย

สรุป

ผลการศึกษาบทบาทและปัจจัยที่เอื้อให้เป็นศิลปินหญิงในสังคมไทย พบว่าศิลปินหญิงมีบทบาทในสังคมไทยในสมัยเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ในงานวิจัยนี้พบว่าศิลปินหญิงมีบทบาทต่อสังคมด้านต่าง ๆ และมีบทบาทตามสถานภาพ ได้แก่ ศิลปิน ครูศิลปะ และนักเขียน การวิเคราะห์บทบาทศิลปินตามแนวคิดหยินหยาง พบว่า ศิลปินหญิงทั้ง 5 คน ใช้แนวคิดหยินหยางเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างสมดุลจากผลสะท้อนของผลงานศิลปะ ศิลปินได้ปรับใช้ความคิดสองด้านของคู่ตรงข้ามในงานวิจัยนี้ ได้แก่ ลาวัณย์ อุปอินทร์ ใช้หลักความคิดในเชิงเหตุผลและความคิด, กัญญา เจริญศุภกุล ใช้หลักความคิดในเชิงชาตินิยมและจิตนิยม, ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจใช้หลักความคิดในเชิงสัจธรรมและความศรัทธา, อารยา ราษฎร์จำเริญสุข ใช้หลักความคิดในเชิงความจำเป็นและความต้องการ และสมบูรณ์ พวงดอกไม้ใช้หลักความคิดในเชิงความมุ่งมั่นและความสุนทรีย์

ปัจจัยที่เอื้อต่อการเป็นศิลปินหญิง มีปัจจัยที่ส่งเสริม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านครอบครัว และด้านบุคลิกภาวะของศิลปิน

ข้อเสนอแนะ

1. ศิลปินหญิงและชายมีบทบาทต่อสังคมไทยมาอย่างยาวนาน และศิลปินหญิงในงานวิจัยนี้มีการพัฒนาและฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่อง ผลงานที่แสดงออกสะท้อนบทบาทต่อ

สังคมตามปรากฏการณ์ของสังคมทุก ๆ ด้าน ได้แก่ การเมือง ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต และวันสำคัญต่าง ๆ ทำให้ประจักษ์ชัดเจนเป็นรูปธรรม และการทำงานที่มีลักษณะเฉพาะตัวหรือตามบริบทวัฒนธรรมจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ของศิลปิน งานวิจัยนี้เหมาะสำหรับใช้ศึกษาเป็นแบบอย่างแก่บุคคลและผู้สนใจทำงานศิลปะเพื่อเป็นแนวทางพัฒนางานสร้างสรรค์หรือสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนให้ศิลปินหญิงมีบทบาทต่อสังคมอย่างเหมาะสม

2. การประยุกต์ใช้แนวคิดหินหยาง งานวิจัยนี้พบว่าศิลปินหญิงมีการปรับใช้ในผลงานศิลปะอย่างสมดุล ผลงานของศิลปินมีลักษณะเฉพาะตัว สะท้อนตามบริบทสังคมของศิลปิน และมีปัจจัยเกี่ยวกับการศึกษา ครอบครัว สังคม และวุฒิภาวะ ส่งเสริมให้เป็นศิลปินหญิงที่ได้รับการยอมรับในสังคมไทย ดังนั้นเพื่อการพัฒนามนุษย์ในสังคมให้มีความสุข ความสำเร็จ มีความก้าวหน้าตามบทบาทหรือสถานภาพต่าง ๆ ของบุคคลและสังคม สามารถศึกษาต่อยอดจากงานวิจัยนี้ในด้านการพัฒนาบทบาทของศิลปินในบริบทสังคมไทย และศึกษาบทบาทศิลปินในแขนงต่าง ๆ ได้แก่ นักดนตรี นักร้อง นักประพันธ์ ตลอดจนนักเรียน นักศึกษาศิลปะหรือวิชาชีพอื่นเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่กว้างขวางต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กัญญา เจริญศุภกุล. (2551). กัญญาสนทนากับกัญญา. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- กัญญา เจริญศุภกุล. (18 สิงหาคม 2561). ศิลปิน. (ปติมา โฆษิตเกษม, ผู้สัมภาษณ์)
- กาญจนา แก้วเทพ. (2544). ผู้หญิงผู้ชาย : ที่บ้านที่สาธารณะ ใน สตรีนิยม2 ผู้หญิงกับประเด็นต่าง ๆ. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.
- กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2559). สุนทรียศศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรัฏฐ์ ประเสริฐทรัพย์. (20 มีนาคม 2561). อารยาสติ สนทนากับศิลปินระดับโลกที่กำลังพยายามกลับไปเป็นนักเขียน อารยา ราษฎร์จำเริญสุข. เข้าถึงได้จาก <https://readthecloud.co/thoughts-ArayaRasdjarmrearnsook>.
- บุญเยี่ยม แยมเมือง. (2537). สุนทรียศทางทัศนศิลป์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเอสพริ้นติ้ง เฮ้าส์.

- พัทยา สายหุ. (2541). สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ลาวัญญ์ อุปอินทร์. (2556). ชีวิตและผลงานลาวัญญ์ อุปอินทร์. กรุงเทพมหานคร: ดีไซน์ 74 พรินติ้ง.
- ลาวัญญ์ อุปอินทร์. (24 กุมภาพันธ์ 2560). ศิลปินแห่งชาติ. (ปติมา โฆษิตเกษม, ผู้สัมภาษณ์)
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2547). ศิลปะหลังสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: สันติศิริการพิมพ์.
- ศรীরรณ เจนหัตถการกิจ. (21 ธันวาคม 2560). ศิลปิน. (ปติมา โฆษิตเกษม, ผู้สัมภาษณ์)
- ศิริขนา สว่างเนตร. (2545). ศิลปะภาพเงาดำของคาร่า วอลล์เกอร์ : การพลิกคตินิยมที่มีต่อชาวแอฟริกัน อเมริกัน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมบุรณ์ พวงดอกไม้. (2548). พู่กันกับการเดินทาง. กรุงเทพมหานคร: เศรษฐศิลป์.
- สมบุรณ์ พวงดอกไม้. (21 ธันวาคม 2559). ศิลปิน. (ปติมา โฆษิตเกษม, ผู้สัมภาษณ์)
- สุธี คุณาวิชานนท์. (2561). ศิลปะสมัยใหม่และร่วมสมัย : ตะวันตกและไทย. กรุงเทพมหานคร: ทวีวัฒนาการพิมพ์.
- อารยา ราษฎร์จำเริญสุข. (2552). ในสถานการณ์เช่นนี้สิ่งพึงควรใส่ใจคือการทรยศของดวงจันทร์. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- อารยา ราษฎร์จำเริญสุข. (19 สิงหาคม 2561). ศิลปิน. (ปติมา โฆษิตเกษม, ผู้สัมภาษณ์)